

Access to Education and School Guidance for Children with Special Educational Needs (SEN)

Camil NEAGU¹

Abstract: Access to quality schooling remains a central concern for many parents of children with SEN and the options available differ widely across Member States. According to a report prepared for the European Commission by the Network of Experts in Social Sciences of Education and training (NESSE), children with special educational needs (SEN) are less likely to obtain high-level academic qualifications, and thus face greater difficulties entering and remaining in the labour market. There is no commonly agreed definition in use across the EU, but most definitions encompass a broad spectrum of conditions that include physical, mental, cognitive and educational impairments. For this paper, we define children with SEN as children whose learning difficulties hinder their ability to benefit from the general education system without support or accommodation to their needs. The European Agency for Special Needs and Inclusive Education (EASNIE) has defined inclusive education as 'the provision of high-quality education in schools that value the rights, quality, access and participation of all learners'⁴ EASNIE's operational definition of an 'inclusive setting' encompasses all education where the pupil with SEN follows education in mainstream classes alongside their peers for the largest part – 80 per cent or more – of the school week. Official decision of SEN: EASNIE defines an official decision of SEN that recognises a pupil to be eligible for additional educational support based on an assessment procedure involving a multidisciplinary team, including members from within and external to the school, a legal document describing the support the pupil is entitled to and a formal, regular review process of the decision.

Keywords: education; school guidance; special educational needs

¹ Lawyer, Galati Bar, Romania, Address: Galati, str. Brailei nr.41, Cladirea Telekom nr. 4, Romania, Corresponding author: office@avneagu.ro.

Copyright: © 2024 by the authors.
Open access publication under the terms and conditions of the
Creative Commons Attribution (CC BY) license
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

1. Introducere

Educația este un drept fundamental¹ pentru fiecare individ, indiferent de background-ul său. Cu toate acestea, pentru copiii cu cerințe educaționale speciale (CES)², accesul la educație poate fi adesea îngreunat de obstacolele legate de infrastructură, resurse și percepții sociale. Dreptul la școlarizare pentru copiii cu cerințe educaționale speciale este esențial pentru a le oferi oportunități egale și pentru a le încuraja dezvoltarea și integrarea în societate.

Acest lucrare își propune să ofere o imagine de ansamblu a politicii și practicilor statelor membre ale UE în ceea ce privește accesul la educație pentru copiii cu nevoi educaționale speciale (NES). Aceasta prezintă cadrul politic, principalele abordări adoptate de statele membre și identifică cinci provocări cheie pentru factorii de decizie și practicieni. Încercăm, de asemenea, să evidențiem exemple de practici din întreaga UE.

Accesul la o școlarizare de calitate rămâne o preocupare centrală pentru mulți părinți ai copiilor cu cerințe educaționale speciale, iar opțiunile disponibile diferă foarte mult de la un stat membru la altul. Potrivit unui raport pregătit pentru Comisia Europeană de către Rețeaua de experți în științele sociale ale educației și formării (NESSE), copiii cu NES au mai puține șanse de a obține calificări academice de nivel înalt și, prin urmare, întâmpină dificultăți mai mari în a intra și a rămâne pe piața muncii³.

Unul dintre cele mai importante aspecte ale învățământului actual este nevoia sa de adaptare la necesitățile copiilor, oricare ar fi acele necesități și oricare ar fi copiii – fie că sunt copiii cu CES, fie că pur și simplu sunt copii cu un ritm mult mai încet de învățare.

O astfel de metodă de adaptare o constituie școala incluzivă, o școală ce se axează pe includerea acelor copiii sau chiar grupuri ce au fost anterior marginalizate și care implică în procesul de învățare și de luare a deciziilor părinții, îngrijitorii și consilierii specializați.

¹ Art. 32 din Constituția României, art.14 din Carta drepturilor fundamentale a U.E

² *Cerințe educaționale speciale* - necesitățile educaționale suplimentare, complementare obiectivelor generale ale educației, adaptate particularităților individuale și celor caracteristice unei anumite deficiențe/dizabilități sau tulburări/dificultăți de învățare ori de altă natură, precum și o asistență complexă (medicală, socială, educațională etc.).

³ NESSE. 2012. Educație și dizabilități/nevoi speciale: politici și practici în domeniul educației, formării și ocupării forței de muncă pentru studenții cu dizabilități și nevoi educaționale speciale în UE. Un raport independent pregătit pentru Comisia Europeană de către rețeaua de experți NESSE; pp. 51-64.

2. Definiții

- **Nevoi/cerințe educaționale speciale (NES/CES):** nu există o definiție convenită de comun acord, utilizată în întreaga UE, dar majoritatea definițiilor cuprind un spectru larg de afecțiuni care includ afecțiuni fizice, mentale, cognitive și mentale, cognitive și educaționale (Cera, 2015). În sensul prezentului memorandum, definim copiii cu SEN ca fiind copii a căror învățare dificultăți de învățare împiedică capacitatea lor de a beneficia de educația generală. sistemul de învățământ general fără sprijin sau acomodare pentru a nevoilor lor¹.

- **Educație incluzivă:** Agenția Europeană pentru Nevoi Speciale și Educație Incluzivă (EASNIE) a definit educația incluzivă ca fiind "furnizarea de educație incluzivă de înaltă calitate educație de înaltă calitate în școli care valorizează drepturile, egalitatea, accesul și participarea tuturor elevilor"² Definiția operațională a EASNIE a unui "cadru incluziv cuprinde toate formele de învățământ în care elevul cu SEN urmează educația în clasele obișnuite, alături de elevul său colegii lor în cea mai mare parte - 80 % sau mai mult - din timpul săptămână școlară".

- **Decizia oficială de SEN:** EASNIE definește o decizie oficială de SEN decizie de SEN care recunoaște un elev ca fiind eligibil pentru sprijin educațional suplimentar pe baza³:

- o procedură de evaluare care implică o echipă multidisciplinară multidisciplinară, care include membri din cadrul și din afara școlii;

- un document legal care descrie sprijinul de care beneficiază elevul la care elevul are dreptul;

- un proces formal și periodic de revizuire a deciziei.

3. Cadrul politic al UE: un sprijin puternic pentru incluziune

Includerea copiilor cu SEN în învățământul de masă a beneficiat de un sprijin din ce în ce mai mare și de o atracție internațională pe parcursul în ultimii 20 de ani. Declarația de la Salamanca, care a avut ca rezultat de la Conferința mondială a UNESCO privind educația pentru persoanele cu nevoi speciale din 1994, a fost primul document internațional care a solicitat includerea recunoașterea dreptului la

¹ UNESCO. 2012. Clasificarea internațională standard a educației ISCED 2011. p. 83.

<http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-clasificarea-standardului-de-educatie-isced-2011-en.pdf>

² EASNIE. 2018. Dovezi ale legăturii dintre educația incluzivă și incluziunea socială: O trecere în revistă a literaturii. (S. Symeonidou, ed.). Odense, Danemarca; p. 13.

³ ASNIE. 2016. Agenția Europeană de Statistică pentru Educație Incluzivă (EASIE): Methodology Report (Raport metodologic). (A. Watkins, S. Ebersold și A. Lénárt, eds.). Odense, Danemarca; p. 9.

educație incluzivă. De atunci, a principiu conform căruia școlile obișnuite ar trebui să găzduiască fiecare copil, cu abilitățile personale și nevoile de învățare ale acestuia, a fost reiterat în numeroase documente internaționale de politică (Cera, 2015).

Contextul politic european reflectă această tendință generală de a îndepărtarea de segregarea școlii speciale. Ca parte a Strategiei europene pentru persoanele cu dizabilități, Comisia Europeană încurajează statele membre să ofere servicii de educație incluzivă, de înaltă calitate educația incluzivă¹. Aceasta a desemnat EASNIE să colecteze date pentru a furniza factorii de decizie politică cu materiale care să sprijine punerea în aplicare a educației incluzive. Agenția, înființată în 1996, își propune să acționeze ca o platformă de colaborare pentru ministerele de educație și părțile interesate la nivel național și european.

Documentele de politică cheie la nivel internațional sunt;

- Convenția Organizației Națiunilor Unite (ONU) cu privire la drepturile copilului (UNCRC), 1989 - Articolul 23: asistență pentru a asigura accesul la educație pentru copiii cu handicap, deși depinde de "resursele disponibile".
- Declarația de la Salamanca a UNESCO, 1994 - a solicitat sprijin pentru educația incluzivă
- Rezoluția Consiliului UE privind egalitatea de șanse pentru elevii și studenții cu dizabilități în educație și formare, 2003 (2003/C 134/04) - a solicitat sprijin pentru integrarea copiilor și a tinerilor cu deficiențe senzoriale în societate prin educație și formare corespunzătoare.
- Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CRPD), 2006 - Articolul 24: a făcut obligatoriu din punct de vedere juridic conceptul de educație incluzivă.
- Comunicarea Comisiei Europene (CE) intitulată "Îmbunătățirea competențelor pentru secolul XXI: o agendă pentru cooperarea europeană în domeniul școlii", 2008 (COM/2008/0425 final) - a identificat necesitatea unor noi politici pentru a realiza incluziunea în învățământul general.
- Cadrul strategic al CE "Educație și formare 2020" (ET 2020), 2009 - obiectivul de a promova echitatea, coeziunea socială și cetățenia activă.
- Concluziile Consiliului UE privind dimensiunea socială a educației și formării profesionale, 2010 - importanța abordărilor personalizate și incluzive pentru a asigura o educație de calitate pentru toți.

¹ Comunicarea Comisiei Europene. 2010. Strategia europeană pentru persoanele cu handicap 2010-2020: Un angajament reînnoit pentru o Europă fără bariere.

- Comunicarea CE privind o strategie europeană pentru persoanele cu handicap 2010-2020: Un angajament reînnoit pentru o Europă fără bariere, 2010 [COM(2010) 636 final] - "educația și formarea" sunt recunoscute ca domeniu prioritar.
- Raportul comun al CE și al Consiliului UE privind punerea în aplicare a cadrului strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale (ET 2020), 2015 (2015/C 417/04) - evidențiază acțiunile imperative pentru dezvoltarea unor sisteme educaționale incluzive
- Obiectivele de Dezvoltare Durabilă ale ONU, 2015 Obiectivul 4: *Asigurarea unei educații de calitate incluzive și echitabile și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții pentru toți*

Cert este că politicile și practicile variază semnificativ între statele membre. Majoritatea statelor membre ale UE folosesc sau se îndreaptă spre un model de educație incluzivă, deși există încă unele țări în care educația incluzivă este mai degrabă excepția decât regula. Cu toate acestea, peisajul este divers, din cauza diferitelor definiții naționale ale nevoilor speciale și a diferitelor tradiții ale sistemului școlar.

Aceste abordări diferite ale CES pot fi grupate, în linii mari, în trei modele¹:

1. Includerea tuturor în învățământul de masă: în țări precum Italia, Norvegia sau Scoția, ratele de educație incluzivă pentru copiii cu CES sunt de peste 90%². Este important de remarcat faptul că mediile incluzive nu echivalează neapărat cu bune practici sau cu o experiență educațională de înaltă calitate dacă calitatea sprijinului pe care îl primesc copiii cu SEN în cadrul acestor medii este scăzută.
2. Învățământul separat al majorității copiilor cu CES în școli speciale: țările cu o tradiție a sistemelor școlare selective, precum comunitatea flamandă din Belgia, tind să aibă un sistem separat de școli pentru copiii cu CES (deși reformele recente vizează sprijinirea integrării elevilor în sistemul de învățământ general). (Cera, 2015). Cu toate acestea, țări precum Germania sau Olanda se îndepărtează de această tradiție și se îndreaptă mai mult către un sistem hibrid. (Cera, 2015)
3. Abordări hibride: opțiunile variază de la clase speciale sau acorduri cu fracțiuni de normă până la cooperare între școli, în funcție de țară. Această tendință acoperă o gamă largă de practici în țări precum Franța sau Regatul Unit. Existența unor clase

¹ Euridice. 2017. "2.6 Noul model de sprijin M- decret". Reformele naționale în învățământul școlar - Belgia - Comunitatea flamandă. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/national-reforms-school-education-3_en#2017_New_support_model_M-decree

² EASNIE. 2018. Statisticile Agenției Europene privind educația incluzivă: Raportul trans-țări al setului de date din 2016. (J. Ramberg, A. Lénárt și A. Watkins, eds.). Odense, Danemarca; p. 52.

speciale în cadrul școlilor obișnuite este o practică frecventă: în Danemarca și Finlanda, aproximativ 50 % dintre copiii cu CES par să fie educați în clase speciale¹.

Trebuie remarcat faptul că datele colectate de EASNIE se bazează pe numărul de elevi care au primit o decizie oficială de CES. Acest lucru înseamnă că trebuie să fim precauți atunci când facem comparații directe între țări. În Țările de Jos, de exemplu, elevii cu SEN înscriși în învățământul de masă nu mai sunt înregistrați ca având o decizie oficială de SEN².

S-a dovedit că metodele utilizate în cadrul claselor incluzive pot îmbunătăți semnificativ performanța tuturor elevilor. În comparație cu educația în centre sau școli speciale, care are riscul de a-i menține pe copii și adolescenți în afara societății, școala incluzivă constituie un teren de pregătire ideal pentru viitoarea lor integrare în societate. În loc să-i izolăm și să spunem că sunt „dificali”, „turbulenți” sau chiar „handicapați”, am putea să admitem faptul că acești copii ar putea progresa mai mult într-o clasă obișnuită, dacă noi, parintii și profesorii, am accepta că educația este pentru toți.

Cel mai important lucru de luat în considerare este că predarea în cadrul diversității implică predarea pentru fiecare individ în parte. Ținând cont de interesele fiecărui elev, de experiențele și țelurile sale facem, de fapt, un pas important în educația elevilor și integrarea lor în societate, după terminarea studiilor. Mai mult, putem spune că diferențele dintre indivizi sunt mult mai pregnante decât cele dintre grupuri. Din acest punct de vedere, poate una dintre cele mai mari provocări căreia trebuie să-i facă față un profesor este adaptarea stilului de predare astfel încât să corespundă necesităților fiecărui elev în parte.

Există anumite etape ce trebuie urmate în cadrul școlarizării copiilor cu CES, printre care, în primă fază, este acceptarea ideii că există astfel de copii, recunoașterea dreptului lor la educație, integrarea lor treptată în cadrul școlilor obișnuite. Astfel pe măsură ce acești copii vor crește, vor deveni adulți și vor avea probabil proprii copii, incluziunea va fi deja un fapt acceptat și o măsură firească în cadrul educației. Copiii educați în cadrul școlii incluzive vor fi mai bine pregătiți să interacționeze cu diverși indivizi precum și cu diverse situații din lumea reală.

¹ EASNIE. 2018. Statisticile Agenției Europene privind educația incluzivă: 2016 Dataset Cross-Country Report; p. 57.

² De Rijksoverheid Voor Nederland. 2014. Plan van aanpak passend onderwijs 2014 – 2020/The Central Government for the Netherlands. 2014. Action plan for appropriate education 2014 – 2020. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/06/18/plan-van-aanpak-passend-onderwijs-2014-2020>

4. Provocările pentru accesul la o școlarizare de calitate pentru copiii cu CES

Cu toate acestea, continuă să existe provocări pentru factorii de decizie politică și pentru practicienii din întreaga Europă în ceea ce privește facilitarea accesului copiilor cu CES la o școlarizare care să răspundă nevoilor lor.

Nu există o definiție universală - sau europeană - pentru CES. Unele țări grupează copiii cu CES în mai multe categorii, în timp ce altele utilizează o definiție generală a dizabilității¹. La nivel național, identificarea CES nu este automată și poate fi dificilă. Multe dizabilități sau dificultăți de învățare ar putea să nu fie diagnosticate la naștere sau să se dezvolte doar într-o etapă ulterioară a vieții unui copil. Acest lucru înseamnă că cifrele oficiale privind CES pot subestima numărul de copii cu CES². În plus, procedurile de identificare și procesul de luare a unei decizii oficiale privind CES variază de la o țară la alta. În Țările de Jos, de exemplu, o decizie oficială de CES este emisă numai pentru copiii cu nevoi care nu pot fi satisfăcute în sistemul de învățământ general.

În Franța, un sistem de clase integrate pentru copii cu dificultăți importante de învățare face parte din strategiei guvernamentale pentru o educație mai incluzivă. Acestea se numesc "unități locale pentru incluziune educațională" (ULIS). ULIS sunt prezente atât în școlile primare și secundare, deși cu unele variații, și pot fi împărțite în șapte tipuri. Prin intermediul acestui sistem, elevii din ULIS sunt conectați la o clasă obișnuită corespunzătoare aproximativ grupei lor de vârstă și, ocazional, se alătură acestora, în funcție de nevoile lor. Fiecare ULIS are un coordonator însărcinat cu predarea atunci când elevii sunt grupați în ULIS, precum și de a consilia comunitatea educațională.

Actualul guvern din Franța și-a exprimat obiectivul de a deschide 250 de ULIS suplimentare în învățământul secundar superior. până în 2022³.

¹ Pentru o prezentare generală a definițiilor din țările OCDE, a se vedea Modulul OCDE privind bunăstarea copilului CX 3.1 Nevoi Speciale educaționale, actualizat la 14 mai 2012. Preluat la 25 noiembrie 2018: <http://www.oecd.org/els/family/50325299.pdf>

² OCDE. 2012. Modulul OCDE privind bunăstarea copilului. CX3.1 Nevoi educaționale speciale (SEN). p.4. Retrieved 25 November 2018: <http://www.oecd.org/els/family/50325299.pdf>.

³ Ministère de l'Education nationale et de la Jeunesse. 2018. Condiții școlare mai bune pentru elevii cu dizabilități. Recuperat la 25 noiembrie 2018: http://www.education.gouv.fr/cid130236/better-school-conditions-for-students-with-disabilities.html#Personalizing_education_plans; EASNIE. 2018. Informații de țară pentru Franța - Sisteme de sprijin și furnizare de servicii specializate. <https://www.european-agency.org/country-information/france/systems-of-support-and-specialist-provision>

În Norvegia, un serviciu municipal de orientare (cunoscut sub numele de PPT) sprijină dezvoltarea copiilor, a tinerilor și a adulților care se confruntă cu dificultăți de învățare. Serviciul consiliază grădinițele și școlile cu privire la modul în care să ofere cel mai bun sprijin pentru elevii care au nevoie de ajutor suplimentar. Pentru a face acest lucru, PPT evaluează nevoile copiilor suspectați că ar avea nevoie de amenajări speciale; odată ce PPT emite o decizie de SEN, aceștia oferă consultanță cu privire la măsurile speciale dispozițiile necesare pentru fiecare individ în parte. În plus, PPT oferă informații detaliate pentru copii, părinți și practicieni cu privire la drepturile lor, informații specifice definiții și actorii relevanți¹.

În Țările de Jos, au fost elaborate diferite modele de finanțare, testate în încercarea de a face sistemul de educație mai incluziv. În 2003, Țările de Jos au introdus un sistem per model de finanțare pe cap de locuitor: copiii care îndeplinesc anumite criterii au primit un buget legat de elev. Potrivit EASNIE, această așa-numită politică a "rucsacului" a făcut ca numărul de copii cu o decizie oficială de SEN din țară să crească ca urmare a stimulării pentru finanțare, fără progrese în direcția incluziunii (Goldan & Schwab, 2018)². În 2014, guvernul a introdus Legea educației pentru elevii cu nevoi speciale (Passend Onderwijs), urmând principiul conform căruia toți copiii ar trebui să frecventeze școlile de masă atunci când posibil. Pentru a realiza acest lucru, parteneriatele regionale au fost stabilite între școlile speciale și școlile obișnuite. Finanțarea pentru sprijin suplimentar pentru copii cu CES este acordată prin intermediul acestor alianțe educaționale, în cadrul cărora școlile colaborează pentru a oferi educație adecvată tuturor copiilor din regiune. Această nouă politică, care a introdus finanțarea descentralizată bazată pe resurse, sporește colaborarea între toate tipurile de școli -cu un număr din ce în ce mai mare de copii în școlile speciale care frecventează cu jumătate de normă școala obișnuită.

Pentru a identifica copiii cu nevoi educaționale speciale sunt utilizate diferite cadre de referință. Acestea pot fi dezvoltate pentru a facilita comparațiile transfrontaliere. De exemplu, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) a conceput un cadru transnațional pentru a colecta date privind copiii cu CES în 2000.

Acest cadru clasifică CES în trei categorii: dizabilități sau deficiențe cu origini organice; tulburări de comportament sau emoționale și dificultăți de învățare care nu au origini organice sau care nu au origini legate de mediul de proveniență al copilului; și dificultăți care decurg din factori socio- economici, culturali și/sau lingvistici. Ar putea fi elaborate diferite cadre la nivel național pentru a permite

¹ EASNIE. 2018. Informații de țară pentru Norvegia - Sisteme de sprijin și furnizare de servicii specializate. Recuperat la 25 noiembrie 2018: <https://www.european-agency.org/country-information/norway/systems-of-support-and-specialist-provision>.

² Informații referitoare la Țările de Jos - Sisteme de sprijin și de furnizare de servicii specializate. <https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/systems-of-support-and-specialist-provision>

administrarea unui sprijin personalizat. De exemplu, Franța utilizează șapte categorii, inclusiv clasificări separate pentru tulburările cognitive, de limbaj, de dezvoltare pervazivă și de funcții motorii. Categoriile includ, de asemenea, tulburările auditive și vizuale, precum și asocierea de tulburări multiple.

Există un spectru foarte larg de nevoi educaționale speciale care acoperă multe tipuri de deficiențe și dificultăți de învățare. Recunoașterea varietății nevoilor ar trebui să ajute atât factorii de decizie politică, cât și practicienii să definească nevoile care pot sau nu pot fi abordate în cadrul unor cadre incluzive și să identifice gama de adaptări care ar putea fi relevante pentru fiecare elev.

În conformitate cu Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, semnată și ratificată de numeroase țări, inclusiv de România¹, statele sunt obligate să asigure accesul la un sistem de educație incluziv și de calitate. Aceasta înseamnă că fiecare copil, indiferent de dizabilitatea sa, are dreptul să fie integrat în sistemul de învățământ și să primească suportul necesar pentru a-și atinge potențialul maxim.

Implementarea acestui drept implică o serie de măsuri și politici, printre care adaptarea curriculumului² și a metodelor de predare, formarea adecvată a cadrelor didactice și asigurarea accesului la facilități și tehnologii adaptate. De asemenea, este crucială implicarea părinților și a comunității în procesul de educație și integrare a copiilor cu CES.

Costurile oferite de oferirea diferitelor opțiuni de școlarizare poate fi un considerent important: educația incluzivă poate părea costisitoare pentru școlile obișnuite, având în vedere amenajărilor necesare pentru unii elevi, deși acest lucru ar trebui să fie pus în balanță cu raportul cost-eficacitate final a menținerii unui sistem de învățământ dual având în vedere costurile suplimentare de administrare, gestionare și de resurse suplimentare pe care le-ar implica acest lucru. Într-adevăr, ONU a raportat că între 80 și 90 la sută dintre copiii cu SEN ar putea fi integrați în clasele obișnuite cu măsuri de bază pentru a-i sprijini³.

Resurse financiare suplimentare pot fi necesare prin instituțiile de învățământ pentru a oferi servicii eficiente în cadrul școlii eficiente pentru copiii cu SEN. Există o

¹ *Legea nr. 221/2010* pentru ratificarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată la New York de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 13 decembrie 2006, deschisă spre semnare la 30 martie 2007 și semnată de România la 26 septembrie 2007.

² *curriculumul* – instrument de optimizarea experienței educaționale a copiilor

³ Organizația Națiunilor Unite. 2007. De la excludere la egalitate. Realizarea drepturilor persoanelor cu handicap. Manual pentru parlamentari privind Convenția privind drepturile persoanelor cu handicap și Protocolul opțional al acesteia. Geneva: Organizația Națiunilor Unite; p. 85.

serie de forme de adaptare pentru elevii cu SEN care pot necesita finanțare suplimentară. Acestea includ infrastructura școlară cum ar fi accesul pentru scaune cu rotile, spații liniștite sau spații senzoriale. Acestea includ, de asemenea, niveluri mai ridicate de personal pentru a oferi nivelul corespunzător de îngrijire, sprijin multidisciplinar prin cooperarea cu alți profesioniști și asistenți de clasă instruiți în mod adecvat. Finanțarea poate fi furnizată sub formă de modele per capita sau bazate pe resurse.

Potrivit unui raport din 2012 al UNICEF, pe cap de locuitor poate acționa ca un stimulent pentru ca școlile să accepte copii cu dizabilități, dar ar putea introduce, de asemenea, un risc de stimulente perverse prin încurajarea etichetării copiilor cu SEN pentru a atrage mai multă finanțare, în timp ce nu concentrându-se pe nevoile lor specifice¹.

Este posibil ca instituțiile de învățământ să aibă nevoie de resurse financiare suplimentare pentru a oferi un sprijin eficient în cadrul școlii pentru copiii cu SEN. Există o serie de forme de adaptare pentru elevii cu SEN care pot necesita finanțare suplimentară. Acestea includ infrastructura școlară, cum ar fi accesul în scaun cu rotile, spații liniștite sau camere senzoriale. Acestea includ, de asemenea, niveluri mai ridicate de personal pentru a oferi nivelul adecvat de îngrijire, sprijin multidisciplinar prin cooperarea cu alți profesioniști și asistenți de clasă cu pregătire adecvată. Finanțarea poate fi oferită sub formă de modele per capita sau bazate pe resurse, potrivit nevoile lor specifice².

Pentru a răspunde nevoilor specifice ale copiilor poate fi necesară o educație și o formare adecvată a profesorilor. Dotarea cadrelor didactice cu abilitățile și cunoștințele necesare pentru a preda într-o clasă diversificată este un factor-cheie pentru a reduce decalajul dintre viziunea educației incluzive și practicile reale de pe teren³. Într-un raport din 2016, OCDE a recunoscut acest aspect ca fiind o problemă care trebuie abordată la nivel de sistem prin intermediul legislației și al schemelor de finanțare care sprijină dezvoltarea profesională a cadrelor didactice în acest domeniu⁴.

¹ Organizația Națiunilor Unite. 2007. De la excludere la egalitate. Realizarea drepturilor persoanelor cu handicap. Manual pentru parlamentari privind Convenția privind drepturile persoanelor cu handicap și Protocolul opțional al acesteia. Geneva: Organizația Națiunilor Unite; p. 85.

² UNICEF. 2012. *Dreptul la educație al copiilor cu dizabilități: O abordare a educației incluzive bazată pe drepturi*. Geneva: UNICEF; pp. 39-41

³ EASNIE. 2014. Educația incluzivă în Europa: Punerea în practică a teoriei Conferința internațională - 18 noiembrie 2013. Reflecții din partea cercetătorilor; p. 60. Recuperat la 25 noiembrie 2018: <https://www.european-agency.org/sites/default/files/IC%20Researchers%20paper.pdf>

⁴ OCDE. 2016. Trends Shaping Education Spotlight 12. Neurodiversitatea în educație. <http://www.oecd.org/education/innovation-education/Spotlight12> Neurodiversitate.pdf

În Irlanda, Consiliul Național pentru Educație Specială (NCSE) a finanțat un proiect de evaluare a unui nou program pentru studenților profesori. Acest nou program, pus în aplicare în 2012, se bazează pe Profilul profesorilor incluzivi al EASNIE¹.

În cadrul programului, educația incluzivă și diferențierea sunt subiecte obligatorii pentru toți profesorii aspiranți. Inclusivitatea conținutului este încorporată în diferite moduri, cum ar fi conținuturi specifice module, conținut difuzat în cadrul cursurilor generale, precum și plasamente. Evaluarea se va desfășura până la sfârșitul anului 2018 cu sprijinul Universității Metropolitane din Manchester, University College London și University College Cork.

Potrivit NSCE, este "una dintre primele la nivel de sistem, studii longitudinale de sistem privind formarea inițială a cadrelor didactice pentru predare incluzivă din Europa"².

Un aspect important al dreptului la școlarizare pentru copiii cu cerințe educaționale speciale este eliminarea discriminării și stigmatizării. Este vital ca acești copii să fie tratați cu respect și să li se ofere șanse egale de a învăța și de a se dezvolta alături de colegii lor. Educația incluzivă nu este doar o chestiune de drept, ci și de justiție și de respect față de demnitatea umană.

În România, au fost făcute progrese în asigurarea dreptului la școlarizare pentru copiii cu CES, dar mai este mult de făcut. Este nevoie de o abordare holistică și de o colaborare între autorități, școli, organizații non-guvernamentale și alte părți interesate pentru a asigura că fiecare copil are acces la o educație de calitate, într-un mediu care să îi susțină nevoile și să îi promoveze potențialul, aspecte care se regasesc în proiectul noii legi a învățământului.

De altfel, în cadrul acestui proiect, există mai multe modificări care privesc copiii cu CES : 4 niveluri de sprijin, adaptarea curriculumului și servicii complementare în funcție de cele 4 niveluri, suplimentarea cu 75% a costului standard per ante preșcolar/ școlar/ elev cu CES, „vouchere educaționale și servicii conexe de asistență socială”, fiecare unitate de învățământ având cel puțin o cameră-resursă pentru suport educațional și psihopedagogic.

Încadrarea într-un nivel de sprijin ar urma să se facă la începutul învățământului obligatoriu sau ori de câte ori este necesar, în baza unei evaluări de specialitate, prin teste standardizate, conform metodologiei aprobate prin ordin al ministrului educației, de către o comisie, potrivit proiectului de lege.

¹ Agenția Europeană pentru Dezvoltare în domeniul educației speciale. 2011. Formarea cadrelor didactice pentru incluziune în Europa - Provocări și oportunități. Odense, Danemarca: Agenția Europeană pentru Dezvoltare în domeniul Educației Speciale.

² NCSE. 2018. Formarea inițială a cadrelor didactice pentru incluziune, Raportul fazelor 1 și 2. Raportul de cercetare nr. 26.

În prezent, în România, educația și orientarea școlară și profesională a copiilor cu CES sunt reglementate de următoarele acte normative :

- Legea nr. 199/2023 a învățământului superior,
- Metodologia privind organizarea serviciilor de sprijin educațional pentru copiii, elevii și tinerii cu cerințe educaționale speciale integrați în învățământul de masă – Ordinul 5.574 din 2011,
- Regulamentului de organizare și funcționare a învățământului special și special integrat – Ordin 5.573 din 2011,
- Metodologia pentru evaluarea și intervenția integrată în vederea încadrării copiilor cu dizabilități în grad de handicap, a orientării școlare și profesionale a copiilor cu cerințe educaționale speciale, precum și în vederea abilitării și reabilitării copiilor cu dizabilități și/sau cerințe educaționale speciale – Ordin nr. 1.985 din 2016.

În Uniunea Europeană (UE), respectarea dreptului la școlarizare pentru copiii cu cerințe educaționale speciale este reglementată și monitorizată la nivelul întregii comunități, dar și în cadrul fiecărui stat membru. UE promovează o abordare bazată pe principiul non-discriminării și al incluziunii sociale, având în vedere Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități.

Prin intermediul diferitelor directive și politici, UE își propune să asigure accesul la educație pentru toți copiii, indiferent de dizabilitatea lor. De exemplu, Directiva Cadru 2000/78/CE interzice discriminarea pe motive de dizabilitate în domeniul educației și a altor sectoare. De asemenea, Programul Erasmus+ al UE oferă sprijin financiar pentru proiecte care promovează incluziunea și accesul la educație pentru copiii cu dizabilități.

În plus, prin intermediul Strategiei UE pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități 2021-2030, adoptată în martie 2021, UE și statele membre își propun să îmbunătățească accesul la educație incluzivă și de calitate pentru persoanele cu dizabilități. Obiectivul acestei strategii este de a progresa în direcția garantării faptului că toate persoanele cu dizabilități din Europa, indiferent de sex, origine rasială sau etnică, religie sau convingeri, vârstă sau orientare sexuală se bucură de drepturile omului, beneficiază de șanse egale, de acces egal la educație, viața socială și economică și nu se mai confruntă cu discriminarea.

Această nouă strategie consolidată ține seama de diversitatea tipurilor de handicap – deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale pe termen lung (în conformitate cu articolul 1 din Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu handicap), subliniind importanța eliminării barierelor și promovarea

unei abordari bazată pe drepturile omului în toate aspectele vieții persoanelor cu dizabilități, inclusiv în domeniul educației.

În ceea ce privește implementarea acestor politici la nivel național, statele membre ale UE sunt responsabile de adoptarea și aplicarea măsurilor specifice pentru a asigura accesul la educație pentru copiii cu cerințe educaționale speciale. Aceste măsuri pot include adaptarea infrastructurii școlare, utilizarea tehnologiei asistive, formarea cadrelor didactice în domeniul educației incluzive, furnizarea de suport individualizat pentru copiii cu dizabilități și promovarea conștientizării și a sensibilizării în rândul comunității precum și evaluarea și revizuirea constantă, astfel:

- *adaptarea infrastructurii* - construcția și renovarea școlilor ar trebui să aibă în vedere nevoile tuturor elevilor. Aceasta poate include instalarea de rampe pentru scaune cu rotile, lifturi sau ascensoare pentru accesul la etaje, uși și culoare largite pentru accesul facil și băi adaptate pentru persoanele cu dizabilități.

- *utilizarea tehnologiei asistive* - implementarea tehnologiei asistive, cum ar fi computerele cu ecrane tactile, software-ul de recunoaștere vocală sau alte dispozitive, poate facilita accesul la educație pentru copiii cu diverse dizabilități, precum deficiențe de vedere sau de auz. Bibliotecile și alte instituții culturale ar trebui să ofere resurse adaptate pentru copiii cu dizabilități. Acestea pot include cărți în format Braille, audiobook-uri, filme subtitrate sau alte materiale care să faciliteze accesul la cultură pentru acești copii.

- *formarea cadrelor didactice* - cadrele didactice ar trebui să primească formare specializată în domeniul educației incluzive și în lucrul cu copiii cu dizabilități. Aceasta ar putea include strategii de predare adaptate și metode de gestionare a diversității în clasă.

- *programe de sprijin individualizat* - fiecare copil cu dizabilități are nevoi specifice, așa că ar trebui să fie elaborat un plan individualizat pentru fiecare elev, în funcție de nevoile sale specifice. Acest plan ar putea include servicii de terapie, asistenți educaționali sau alte forme de sprijin.

- *promovarea conștientizării și a acceptării* - este important să se promoveze în școli o cultură a acceptării și a respectului față de diversitatea umană. Aceasta ar putea implica organizarea de activități și programe educaționale care să încurajeze înțelegerea și empatia față de colegii cu dizabilități.

- *parteneriate cu organizații locale* - colaborarea cu organizații locale pentru persoanele cu dizabilități poate aduce resurse suplimentare și expertiză în procesul de accesibilizare a școlilor.

- *evaluarea și revizuirea constantă* - este important ca școlile să evalueze periodic eficacitatea măsurilor de accesibilizare și să facă ajustări în funcție de nevoile și feedback-ul comunității.

Prin adoptarea acestor măsuri și implicarea tuturor părților interesate, putem crea un mediu educațional mai incluziv și mai echitabil pentru toți copiii, indiferent de abilitățile lor.

5. Concluzii

Odată cu adoptarea Strategiei europene pentru persoanele cu handicap și cu înființarea EASNIE, UE a stabilit un cadru politic în sprijinul educației incluzive. Cu toate acestea, există variații considerabile în ceea ce privește politicile și practicile din acest domeniu în diferitele state membre. Acest lucru reflectă în parte diferențele istorice dintre sistemele naționale de educație, unele state membre fiind nevoite să meargă mai departe decât altele pentru a realiza un sistem de educație incluzivă care să răspundă nevoilor elevilor cu nevoi educaționale speciale.

Variabilitatea practicilor și a tradițiilor educaționale din statele membre sugerează că ar fi utilă colaborarea și schimbul de bune practici între națiuni pentru a dezvolta o bază de date privind practicile educaționale cele mai eficiente în ceea ce privește creșterea rezultatelor școlare, a bunăstării și a integrării sociale a copiilor și tinerilor cu SEN.

Dreptul la școlarizare pentru copiii cu cerințe educaționale speciale este un aspect fundamental al drepturilor omului și o condiție esențială pentru construirea unei societăți echitabile și incluzive. Este responsabilitatea noastră să ne asigurăm că fiecare copil, indiferent de abilitățile sale, beneficiază de oportunități egale în ceea ce privește educația și dezvoltarea sa personală și profesională.

6. Bibliografie

Agencia Europeană pentru Dezvoltare în domeniul educației speciale (2011). Formarea cadrelor didactice pentru incluziune în Europa - Provocări și oportunități/ European Agency for Development in Special Needs Education. 2011. Teacher Training for Inclusion in Europe - Challenges and Opportunities. Odense, Danemarca: Agenția Europeană pentru Dezvoltare în domeniul Educației Speciale.

ASNIE (2016). Agenția Europeană de Statistică pentru Educație Incluzivă/ European Agency for Statistics on Inclusive Education (EASIE): Methodology Report (Raport metodologic). (A. Watkins, S. Ebersold și A. Lénárt, eds.). Odense, Danemarca; p. 9.

Cera, R. (2015). Legislațiile naționale privind educația incluzivă și nevoile educaționale speciale ale persoanelor cu autism din perspectiva articolului 24 din CDPD/National

legislation on inclusive education and the special educational needs of people with autism from the perspective of Article 24 of the CRPD. In F. V. Della, & R. Cera, *Protecting the Rights of People with Autism in the Fields of Education and Employment*. Cham: Springer.

Comunicarea Comisiei Europene/European Commission Communication (2010). Strategia europeană pentru persoanele cu handicap 2010-2020: Un angajament reînnoit pentru o Europă fără bariere/ European Disability Strategy 2010-2020: A renewed commitment to a barrier-free Europe.

De Rijksoverheid Voor Nederland (2014). Plan van aanpak passend onderwijs 2014 - 2020/ The Central Government for the Netherlands. 2014. Action plan for appropriate education 2014 - 2020. Retrieved 25 November 2018: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/06/18/plan-van-aanpak-passend-onderwijs-2014-2020>

EASNIE (2018). *Dovezi ale legăturii dintre educația incluzivă și incluziunea socială: O trecere în revistă a literaturii/ Evidence of the link between inclusive education and social inclusion: A literature review*. (S. Symeonidou, ed.). Odense, Danemark.

EASNIE (2018). Informații de țară pentru Franța - Sisteme de sprijin și furnizare de servicii specializate/ Country information for France - Support systems and provision of specialized services. Retrieved on November 25, 2018: <https://www.european-agency.org/country-information/france/systems-of-support-and-specialist-provision>

EASNIE (2018). Informații de țară pentru Norvegia - Sisteme de sprijin și furnizare de servicii specializate/ Country information for Norway - Support systems and provision of specialized services. Retrieved 25 November 2018, <https://www.european-agency.org/country-information/norway/systems-of-support-and-specialist-provision>;

EASNIE (2018). Informații referitoare la Țările de Jos - Sisteme de sprijin și de furnizare de servicii specializate/ Information on the Netherlands - Support systems and specialist service provision. Retrieved 25 November 2018, <https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/systems-of-support-and-specialist-provision>

EASNIE (2014). Educația incluzivă în Europa: Punerea în practică a teoriei Conferința internațională - 18 noiembrie 2013. Reflecții din partea cercetătorilor/ Inclusive Education in Europe: Putting Theory into Practice International Conference - November 18, 2013. Reflections from Researchers, p. 60. Retrieved 25 November 2018, <https://www.european-agency.org/sites/default/files/IC%20Researchers%20paper.pdf>

EASNIE (2018). Statisticile Agenției Europene privind educația incluzivă: Raportul trans-țări al setului de date din 2016/ European Agency for Inclusive Education Statistics: Cross-country report of the 2016 dataset. (J. Ramberg, A. Lénárt și A. Watkins, eds.). Odense, Danemark, p. 52.

EASNIE (2018). Statisticile Agenției Europene privind educația incluzivă/ European Agency for Inclusive Education Statistics: 2016 Dataset Cross-Country Report; p. 57.

Euridice(2017). 2.6 Noul model de sprijin M-decret/The new M-decree support model. *Reforme naționale în învățământul școlar - Belgia - Comunitatea flamandă/ National reforms in school education - Belgium - Flemish Community*. Retrieved 3 January 2019,

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/national-reforms-school-education-3_en#2017_New_support_model_M-decree

Goldan, J., & Schwab, S. (2018). Măsurarea percepțiilor elevilor și profesorilor cu privire la resurse în educația incluzivă - validarea unui instrument nou dezvoltat/Measuring students' and teachers' perceptions of resources in inclusive education - validation of a newly developed instr. *International Journal of Inclusive Education*. doi:10.1080/13603116.2018.1515270

Legea nr. 221/2010 pentru ratificarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată la New York de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 13 decembrie 2006, deschisă spre semnare la 30 martie 2007 și semnată de România la 26 septembrie 2007/ Law No. 221/2010 for the ratification of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, adopted in New York by the United Nations General Assembly on December 13, 2006, opened for signature on March 30, 2007 and signed by Romania on September 26, 2007.

Ministère de l'Education nationale et de la Jeunesse/ Ministry of National Education and Youth (2018). *Condiții școlare mai bune pentru elevii cu dizabilități/ Better school conditions for students with disabilities*. Retrieved November 25, 2018, http://www.education.gouv.fr/cid130236/better-school-conditions-for-students-with-disabilities.html#Personalizing_education_plans;

NCSE (2018). Formarea inițială a cadrelor didactice pentru incluziune/ Initial teacher training for inclusion. *Raportul fazelor 1 și 2. Raportul de cercetare nr. 26/ Phase 1 and 2 Report. Research Report No. 26*.

NESSE (2012). Educație și dizabilități/nevoi speciale: politici și practici în domeniul educației, formării și ocupării forței de muncă pentru studenții cu dizabilități și nevoi educaționale speciale în UE/ Education and disabilities/special needs: policies and practices in education, training and employment for students with disabilities and special educational needs in the EU. *Un raport independent pregătit pentru Comisia Europeană de către rețeaua de experți NESSE/ An independent report prepared for the European Commission by the NESSE network of experts*, pp. 51-64.

Nevoi educaționale, actualizat la 14 mai 2012/ Educational Needs, updated May 14, 2012. Retrieved November 25, 2018, <http://www.oecd.org/els/family/50325299.pdf>.

OCDE (2012). Modulul OCDE privind bunăstarea copilului. CX3.1 Nevoi educaționale speciale/ OECD Child Well-being Module CX3.1 Special Educational Needs (SEN). p. 4. Retrieved 25 November 2018: <http://www.oecd.org/els/family/50325299.pdf>.

OCDE (2016). Trends Shaping Education Spotlight 12. *Neurodiversitatea în educație/ Neurodiversity in education*. Retrieved on November 25, 2018, <http://www.oecd.org/education/innovation-education/Spotlight12Neurodiversitate.pdf>

Organizația Națiunilor Unite/ United Nations (2007). De la excluziune la egalitate. Realizarea drepturilor persoanelor cu handicap/ From exclusion to equality. Realizing the rights of people with disabilities. *Manual pentru parlamentari privind Convenția privind drepturile persoanelor cu handicap și Protocolul opțional al acesteia/ Handbook for Parliamentarians on the*

Convention on the Rights of Persons with Disabilities and its Optional Protocol. Geneva: Organizația Națiunilor Unite, p. 85.

UNESCO (2012). Clasificarea internațională standard a educației ISCED 2011/ International Standard Classification of Education ISCED 2011. p. 83. Retrieved on November 25, 2018, <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-clasificarea-standardului-de-educatie-isced-2011-en.pdf>

UNICEF (2012). *Dreptul la educație al copiilor cu dizabilități: O abordare a educației incluzive bazată pe drepturi/ The right to education of children with disabilities: A rights-based approach to inclusive education*. Geneva: UNICEF; pp. 39-41.